

dr.Majoros Mária – Kinpán Dániel:**Költői művek zeneiségének vizsgálata a hangtan alapján**

A kutatásunk arra irányult, hogy megpróbáljunk állítást megfogalmazni azzal kapcsolatban, hogy a hangzás milyen mértékben járul hozzá a költői alkotások zeneiségéhez.

Ady Endre, Petőfi Sándor, József Attila, Tóth Árpád verseit néztük. Érdekességképpen vizsgáltuk Goethe Rémkirály című művét és annak magyar fordítását Závodszy Zoltán tolmácsolásában. Összehasonlításként megnéztük Móricz Zsigmond Barbárok című novellájának hangtani állományát.

A hangok zeneiségének osztályozására a következő táblázatot használtuk:

Mély hangrendű magánhangzó	Magas hangrendű mássalhangzó	Szótagképző mássalhangzók	Zöngés réshangok	Felpattanó zöngés zárhangok	Zöngétlen réshangok	Zöngétlen zárhangok
a, á, o, ó, u, ú	e, é, i, í, ö, ő, ü, ú	l, m, n, ny, r, j	z, v, zs	b, d, gy, g	h, s, sz, f, c, cs	p, t, ty, k
2500-2700 Hz	2610-3450 Hz	900-2200 Hz	1000-2500 Hz	900-2300 Hz	1000-2500 Hz	900-2300 Hz

A következő megfontolások képezték az osztályozás alapját:

A tiszta zöngéhangok, a magánhangzók a legerősebb zenei elemmel rendelkező hangok. A magas és mély hangrendű magánhangzókat azért választottuk szét, mert arra is kíváncsiak voltunk, hogy a vers hangulatát mennyire köthetjük össze a hangrenddel. Úgy gondoltuk, hogy a mély hangrendű magánhangzók sötétebbek, a magas hangrendűek ezzel szemben világosabb, derűsebb hangulatot közvetítenek.

A mássalhangzók osztályba sorolásánál a l, m, n, ny, r, j hangok megkülönböztetésének alapjául egy nyelvtörténeti tény szolgált. Az indoeurópai alapnyelvben ezeknek a hangoknak különleges státusza volt, úgynevezett szótagképző mássalhangzók voltak, a j pedig fél-magánhangzónak számított.

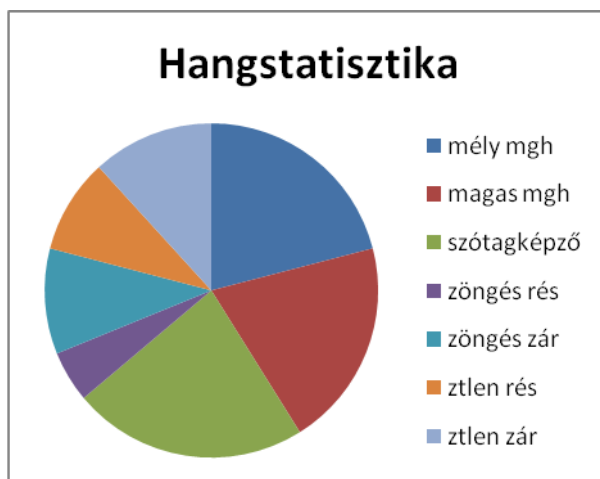
A következő csoportba a zöngés réshangokat soroltuk. Ezeknél a hangoknál a képzés során keletkezik zörej, de a rés lehetőséget ad a folytonos kiejtésre, ezért zeneileg értékesebbnek éreztük, mint a felpattanó zöngés zárhangokat.

Értelemszerűen a legkisebb zenei elemmel rendelkező hangok a zöngétlen mássalhangzók. Itt is a zeneiség szempontjából jobb besorolást kaptak a réshangok, míg a zenei elem szempontjából a legkevésbé értékesnek a zöngétlen zárhangokat tekintettük.

Ady Endre: A sárga láng

Ady Endre: Góg és Magóg fia vagyok én

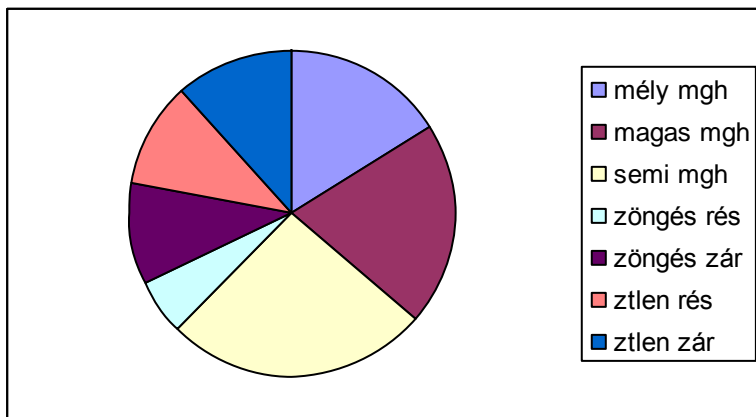

Ady Endre: Megöltem egy pillangót

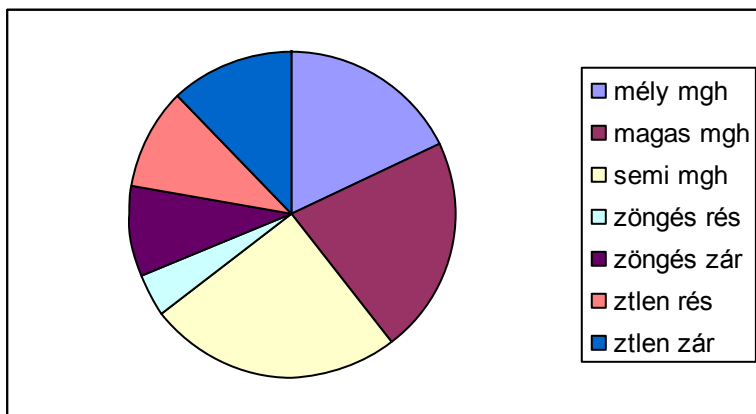
Ady verseivel kapcsolatban azt a következtetést vontuk le, hogy a versek zenei hangzásában nála erősen megjelenik a hangtani elem.

Tóth Árpád: Lélektől lélekig

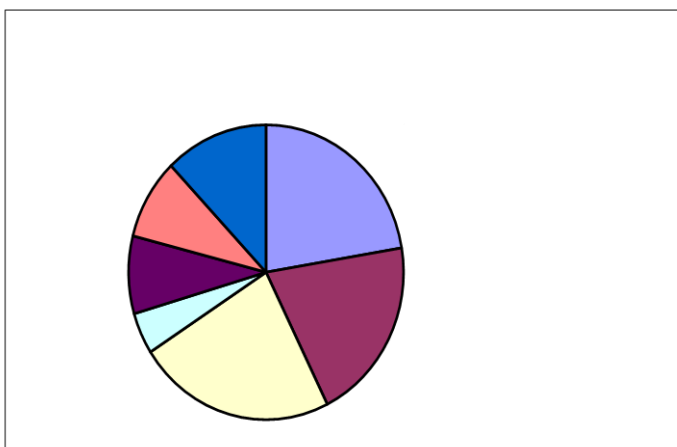

Ha ezt a verset hangzás szempontjából összehasonlítjuk Ady: Megöltem egy pillangót című versével, akkor a megszólalásig azonos a zenei hangzásbeli összetétel. Ugyanez érvényes József Attila versére is.

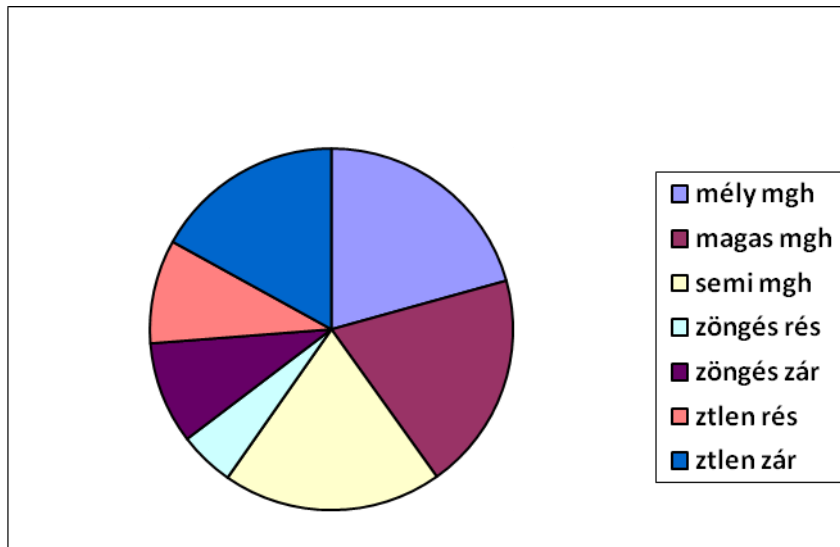
József Attila: Thomas Mann üdvözlése

Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú

Tóth Árpád: Körúti hajnal

Ennek a versnek a hangtani szerkezete lényegesen eltér a többitől, a zenei elem itt a legkevesebb. Ez elsősorban azzal függ össze, hogy a szótagképző mássalhangzók aránya kisebb, és a zöngétlen hangok arány, azon belül is a legkellemetlenebb hangzású zöngétlen zárhangok aránya magas.

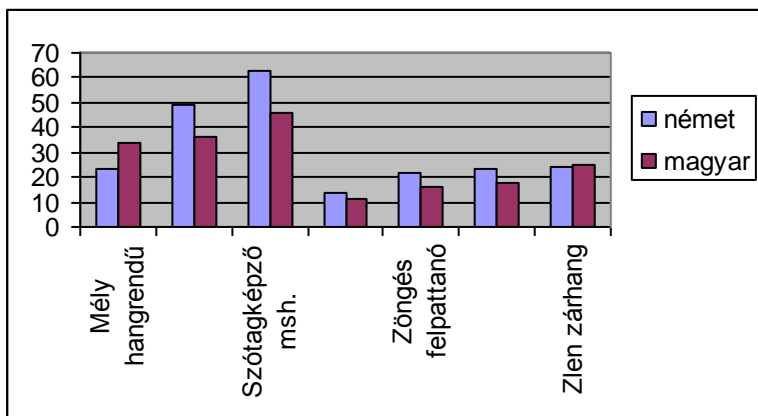
A vers egész hangulata erőszakosságot komorságot áraszt: „Bús gyársziréna bűgött..” „Sínjén villamos jajdult ki a térre”.

A hajnalhoz általában egy olyan képzet társul, hogy újjászületik az élet. Tóth Árpádnál pont az ellenkezője történik:

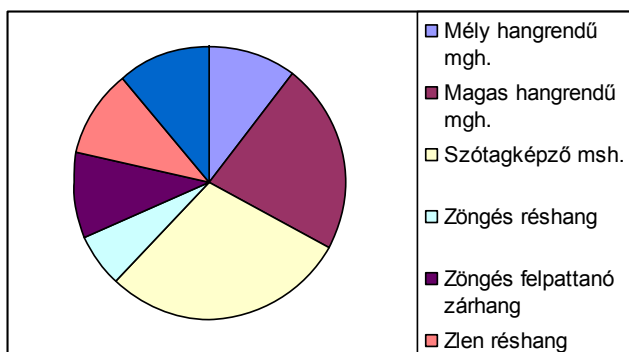
„Vak volt a hajnal, szennyes, szürke. Még
Üveges szemmel aludtak a boltok,…”

Ennél a versnél a hangokkal összefüggő zenei hatás tökéletes összhangban van azzal a képpel és hangulattal, amit a költő át akar adni az olvasóinak.

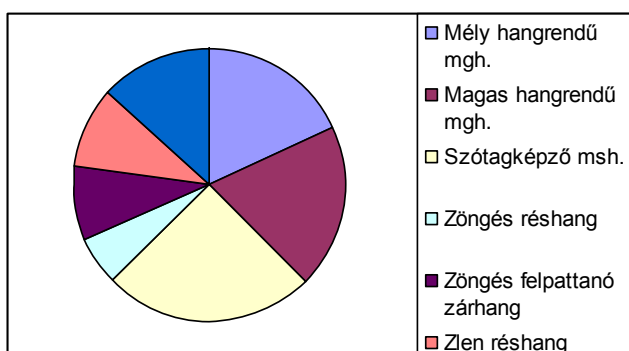
Goethe: Erlikönig és a Rémkirály összehasonlító hangtani elemzése

Goethe verse

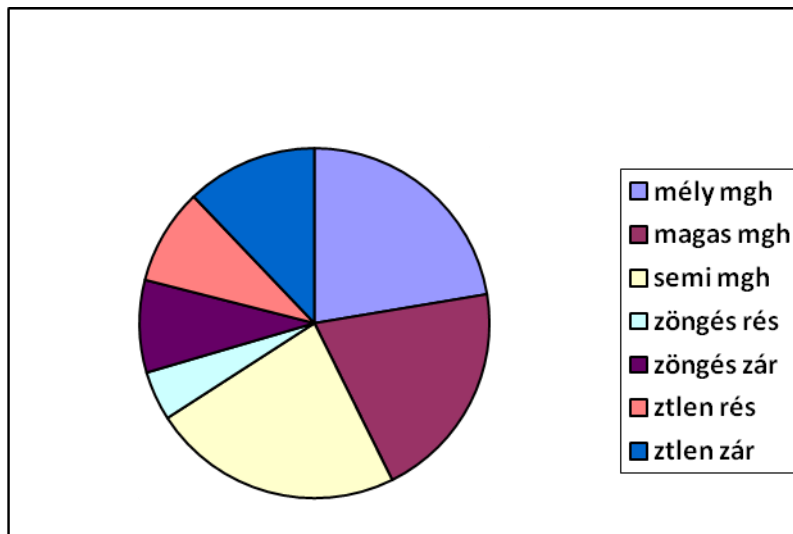

Závodszy Zoltán fordítása

Az összehasonlításból jól látszik, hogy a zeneiség szempontjából legértékesebbnek tartott magánhangzók és szótagképző mássalhangzók ugyanolyan arányban fordulnak elő, ugyanakkor az összetétel lényegesen más. A nyelvi informatikai éven lehetne vizsgálni, hogy mennyire általánosítható a jelenség, tehát a zenei összetétel a hangtan szempontjából mennyire nyelvfüggő.

Móricz Zsigmond: Barbárok

Jól látható, hogy a hangok zenei besorolás alapján végzett vizsgálat nem mutat lényeges eltérést egy prózai mű és egy költői mű között.

Miután egy korlátozott adatbázison végeztük a vizsgálódásainkat, ezért az eredményeinket tájékoztató jellegűnek tekintjük.

Ugyanakkor érdemes elgondolkodni azon, hogy a nyelvi informatikai éven egy teljes osztály lényegesen nagyobb adatbázist képes hasonló szempontok alapján feldolgozni.